actieblad

Uitgave van de Vereniging tegen de Kwakzalverij,
Vereniging tot evaluatie van de alternatieve behandelmethoden
en tot bestrijding van kwakzalverij

tegen de kwakzalverij

juli 1999
jaargang 110
nummer 3

Uren met Houtsmuller (II)

> **'Als apen te hoog klimmen willen, ziet men ras hun kale billen'**
>
> *Jacob Cats*

Dr. A.J.Houtsmuller, die ons in maart had laten weten dat hij i.v.m. het *Telegraaf*-interview een klacht wegens smaad zou gaan indienen, had zich kennelijk in de juridische terminologie vergist, want hij eiste op 4 mei rectificatie in kort geding: een civielrechtelijke procedure. Als zijn raadsman trad op de Amsterdamse advocaat mr. G.J. Kemper, die op het gebied van smaad, belediging, problemen met roddeljournalistiek e.d. landelijke faam geniet. Hij geniet tevens bekendheid als *VN*-columnist Lex Dura. De Vereniging vond de Haarlemse advocaat en tevens VtdK-bestuurslid mr. Th.J. Douma, ondanks zijn drukke agenda, bereid om haar bij te staan. Douma is niet speciaal thuis in dit deelgebied van onze wetgeving, maar hij won al eerder ons proces tegen VSM en hij verwachtte te kunnen profiteren van het voordeel dat wij het gelijk overduidelijk aan onze zijde hadden. Tijdens de voorbereiding op het geding stuitten wij op maar liefst drie interviews met Houtsmuller uit 1998, waarin hij nog altijd onbekommerd zijn leugens over zijn uitzaaiing had herhaald! Dat was ons tevoren niet bekend en dat gaf ons goede moed. Over de vraag of in ons land een kwakzalver een kwakzalver genoemd mag worden bestond meer onzekerheid, maar het begrip kwakzalver – dat jaren bijna weg was – lijkt de laatste jaren toch onder medici weer meer in te burgeren en wij vonden citaten van *NTvG*-hoofdredacteur Van Gijn, die Houtsmullers Italiaanse evenknie Di Bella een kwakzalver noemde, van Piet Borst, die de homeopathische *KNMG*-leden van kwakzalverij beschuldigde, en van de kanker-onderzoekers Mels Sluyser en Ronald Plasterk, die Houtsmuller van kwakzalverij betichtten. Dat kon goed van pas komen! In de enorme lijst aanbevolen 'kankerremmende middelen' van Houtsmuller werd door de altijd attente scepticus Nienhuys het middel Tardolyt aangetroffen: dit bevat aristolochiazuur uit de gewone pijpbloem (Aristolochia clematis) en tegen deze zeer giftige stof werd reeds jaren geleden gewaarschuwd in het Geneesmiddelenbulletin. De stof is nefrotoxisch (schadelijk voor de nier) en kan zelfs kanker aan de urinewegen veroorzaken. De Brusselse epidemie van nierinsufficiëntie uit 1990/1991 werd veroorzaakt door aristolochiazuur, dat in een Chinees vermageringsmiddel werd aangetroffen. De stof is in de meeste Europese landen verboden. Volgens Houtsmullers 'Het Dr. Houtsmullerdieet' (uitg. Bohn Stafleu Van Loghum) moet de kankerpatiënt drie maal daags een dragee van 0,15 mg innemen, te leveren via de Stichting informatie Natuurlijke Geneeswijzen te Uden (pag. 183). Ook dit feit, zo illustratief voor de gevaren van de solistisch werkende kwakzalver, zou ter kennis van de rechter worden gebracht.

Tijdens de zitting in de Amsterdamse arrondissementsrechtbank, met als fungerend president mr. Orobio de Castro (volbloed Nederlands en ook voorzitter van het medisch tuchtcollege), hield allereerst Kemper een zwierig en knap opgebouwd betoog: Houtsmuller, wetenschapsman en arts, kan bogen op een glanzende carrière. Internist en diabetoloog, van 1974 tot 1986 verbonden aan de Erasmus Universiteit van Rotterdam, in diezelfde periode lid van de Voedingsraad, auteur van 80 artikelen, 6 boeken waaronder zijn proefschrift uit 1959 en daarna auteur van twee boeken over niet-toxische tumortherapie. Dit laatste vormt de basis van zijn 'levenswerk', dat overigens nog niet voltooid is. Het is een 'uphill battle' en alleen door pech is het wetenschappelijk onderzoek naar de waarde van zijn kankerbenadering nog niet van de grond gekomen. In het Canisius-ziekenhuis te Nijmegen was het er na felle pleidooien van o.a. wijlen Piet Vroon en de natuurarts Leen Kunst (oude bekenden van onze Vereniging!) bijna van gekomen. 'Geneesheer-directeur Versteeg' (deze heet Verstegen, maar Houtsmullers geheugen is nu eenmaal niet zo nauwkeurig, CR) was zelf initiatiefnemer geweest. Er zou een 'dubbelblind onderzoek' komen (alsof je een dieettherapie ooit dubbelblind zou kunnen uitvoeren: iedereen die kilo's rauwe groente moet wegslikken en geen balletje gehakt meer krijgt, weet dat hij in de Houtsmullergroep zit! Maar, alla: Verstegen heeft kennelijk het buskruit ook niet uitgevonden!). Volgens Kemper trachtte de VtdK dit 'levenswerk' volgens een geijkt recept kapot te maken. Dit recept omschreef hij als volgt: ■ 1. weglaten van essentiële gegevens; ■ 2. het uitzoeken en aanvallen van een ondergeschikt detail; ■ 3. het gebruik van makkelijk in het gehoor liggende scheldwoorden en ■ 4. de aanval laten uitvoeren door iemand die in de ogen van het publiek terzake deskundig lijkt.

Het ondergeschikte 'detail' betrof Houtsmullers ziekte-episode uit 1981: Houtsmuller wist dan nu wel sinds 1997 dat het geen uitzaaiing was maar er was wel degelijk sprake van

INHOUD

- **Bijvangst** 3
- **Valstar, Houtsmuller en Durlinger bezorgen kwakzalverij een slechte naam** 5
- **Kanker niet te genezen door speciale voeding** 6
- **Alternatieve behandelingen en de samenhang met psychische problemen** 7
- **Waarom maken mensen gebruik van alternatieve geneeswijzen?** 8
- **Knipselkrant; Noteren; Poster** 8

een nieuwe inoperabele vorm van nierkanker, die genezen was dankzij zijn eigen aanpak. De term 'kniekanker' uit een ingezonden brief van H. in het *AD* bleek op een zetfout te berusten: het moest zijn 'beginnende nierkanker'. De drukte die de VtdK over deze feiten maakte werden door Kemper als het opblazen van details beschouwd. De interviews uit 1998 waren grotendeels al vóór dat jaar afgenomen en werden pas veel later gepubliceerd. Houtsmuller had eenvoudig vergeten de nieuwe feiten aan zijn interviewers door te geven! Kan gebeuren, nietwaar? Dat 'Het Dr. Houtsmullerdieet' nog in maart 1999 in ongewijzigde vorm was bijgedrukt, dat verbaasde de president zeer, maar dat lag uitsluitend aan de weigerachtige uitgever: Houtsmuller heeft geen vat op deze bullebak (drs. Snakkers), met wie hij overigens tegelijkertijd in goede harmonie een nieuwe gewijzigde versie van zijn 'Niet-toxische tumortherapie' aan het voorbereiden is. Wij zagen de verbazing op het pokerface van president over zo veel onwaarschijnlijkheden doorschemeren.

De 'invectieven' als leugenaar, kwakzalver en oplichter worden door de frequente herhaling daarna door journalisten en medestanders overgenomen en voortdurend herhaald. Kemper: 'Dat kakelt elkaar maar na, president!'. Alsof de VtdK de vaderlandse journalistiek en geleerden als prof. Plasterk, directeur van de Amsterdamse onderzoekschool Oncologie, aan de leiband heeft!

De mensen met gezag, waarop Kemper doelde betroffen onze vereniging en voorzitter Renckens, hoewel deze laatste – o, foei! – al over Houtsmuller oordeelde toen hij nog slechts een interview met hem had gelezen. Volgens Kemper zou de VtdK ook haar proces tegen VSM in 1995 verloren hebben.

Het betoog van Douma was zakelijk en to the point. In rustige bewoordingen onderbouwde Douma de juistheid van de kwalificaties 'leugenaar' en 'kwakzalver', met verwijzing naar de boeken en interviews van H. en naar de definitie van kwakzalverij, zoals de VtdK deze al sinds jaar en dag hanteert: het toepassen van behandelwijzen waarvan het nut niet wetenschappelijk bewezen is. Dat Renckens het hem door Steenhorst in de mond gelegde woord 'oplichter' had gebruikt kon niet worden hard gemaakt en viel niet te controleren. Het lange betoog van Douma was zo helder dat de *NRC*-verslaggever op 5 mei sprak van een 'eenvoudig verweer'. Het draaide vooral om de definitie van kwakzalverij en de vrijheid van meningsuiting in een publiek debat. Over het haaienkraakbeen begon Douma maar helemaal niet. Nadat de beide advocaten hun pleitredes hadden uitgesproken had de president alleen aan Houtsmuller nog enkele vragen: hij bleef namelijk zo'n moeite houden met het begrijpen van Houtsmullers ziektegeschiedenis. Die tweede ziekte uit 1981: wie had H. daarvoor eigenlijk behandeld en was dat een andere dokter geweest dan bij zijn huidtumor in 1980? Doodnerveus vertelde H. dat het in 1980 prof. Wieberdink was geweest die hem opereerde en dat hij later door radioloog Van Andel was nagecontroleerd. De tweede nierziekte werd vastgesteld in het Bergwegziekenhuis te Rotterdam door een uroloog, bij wie hij vervolgens niet meer hoefde terug te komen onder het motto: 'U heeft nog 3 à 4 maanden te leven, maak er het mooiste van!'. Het bleef onduidelijk waarom een beginnende vorm van kanker direct al onbehandelbaar was en hoe die diagnose dan wel was gesteld. Volgens Houtsmuller gebeurde dat o.a. met behulp van MRI-onderzoek. Bij deze woorden klonk er gegons in de zaal, want deze vorm van diagnostiek is eerst in de jaren negentig ontwikkeld en bestond destijds nog niet eens! Het gezicht van de president bleef in de plooi, maar de aanwezigen proefden zijn wanhoop. De uitspraak zou, verrassend snel, volgen op 12 mei.

Na afloop werd Houtsmuller bestormd door de aanwezige journalisten, die opnieuw uitleg eisten over die rare ziekte en over de ongewijzigde bijdrukken van zijn flodderboekjes. 'Ik heb geen greep op de uitgever', kreunde Houtsmuller. Ook voor het radio 1 journaal, dat Houtsmuller en Renckens ondervroeg, herhaalde hij zijn noodkreet over de onwillige Bohn Stafleu Van Loghum.

Het vonnis, dat de lezer inmiddels al lang heeft vernomen, had volgens *NRC*-columnist Frits Abrahams 'niet vernietigender kunnen uitpakken'. Alle eisen werden afgewezen en Houtsmuller werd veroordeeld tot de kosten van het geding. Natuurlijk is het goed, dat de justitie onze be-

Uitspraak kort geding Houtsmuller vs Renckens

Hieronder volgen enkele essentiële fragmenten uit de uitspraak betreffende het op 4 Mei j.l. gehouden kort geding Houtsmuller vs Renckens:

■ **4.** Bij de beoordeling van de vraag of de uitlatingen van Renckens c.s. jegens Houtsmuller onrechtmatig zijn, staat voorop dat de vrijheid van meningsuiting met zich mee brengt dat de vorm van een openbare discussie over medische behandelmethoden van kanker vrij is. Deze vrijheid houdt tevens in, gelet op het grote algemene belang van gezondheid dat daarmee gemoeid is, dat er in een dergelijke openbare discussie met krachtige bewoordingen kan worden gewerkt, teneinde een eigen standpunt kracht bij te zetten.

■ **4.1** Met dit uitgangspunt wordt over de uitlatingen 'kwakzalver' en 'leugenaar', welke door Renckens c.s. jegens Houtsmuller zijn gedaan, geoordeeld als volgt:

In het licht van de openbare discussie rond het 'Dr. Houtsmullerdieet', gelet op het feit dat Houtsmuller zelf medicus is en zelf het door hem ontwikkelde dieet actief in de openbaarheid brengt als een toegevoegde waarde bij de repressieve bestrijding van kanker, kan Houtsmuller verwachten dat deze geneeswijze krachtig zal worden bestreden. Het ligt daarbij voor de hand dat de reguliere geneeskunde en in het bijzonder de Vereniging tegen de Kwakzalverij, die dat nu juist als doel heeft, daarbij zal wijzen op de afwezigheid van bewijs van de door Houtsmuller beweerde werking van het dieet. In de wandeling wordt in de medische wereld een behandeling, waarvan in geen enkel opzicht is bewezen dat zij de beweerde werking heeft, betiteld als kwakzalverij. De door Renckens c.s. gebruikte betiteling van Houtsmuller is in dit licht gerechtvaardigd, nu zij inderdaad willen betogen dat Houtsmuller aan deze beschrijving beantwoordt. Zij kunnen dit ook doen, aangezien Houtsmuller inderdaad op geen enkele wijze wetenschappelijk aantoont dat zijn dieet op de door hem beweerde wijze werkt. Het meest concrete bewijs dat hij voor die werking aanvoert is zijn eigen ziektegeschiedenis hetgeen op zichzelf al geen wetenschappelijk bewijs kan opleveren, aangezien het hier dan slechts om één geval zou gaan; terwijl de gestelde genezing ook aan andere factoren zou kunnen worden toegeschreven.

Hoofdzaak is echter dat inmiddels in 1997 is gebleken dat de ziektegeschiedenis van Houtsmuller anders is dan tot dan toe aangenomen, zodat de 'bewijskracht', daarvan nog beperkter is. Niettemin heeft Houtsmuller niet ervoor gezorgd dat sedertdien die onjuiste voorstelling van zaken is gecorrigeerd. Hij had daarvoor in elk geval kunnen zorgen door in de nadien verschenen oplagen van zijn laatste boek de inleiding aan te passen of weg te laten of het boek in deze vorm uit de handel te laten nemen. Niet alleen liet hij dit na, maar is hij ook publiciteit blijven geven aan die onjuiste ziektegeschiedenis, zoals blijkt uit verschillende publikaties, zoals in Gezondheidsnieuws van december 1998 en TV-studio van juni/juli 1998. Het voortgaan met de publikatie van deze onjuiste voorstelling van zaken, die nu juist moest dienen als bewijs van de omstreden werking van zijn dieet en die ook als blikvanger dient, rechtvaardigt in de gegeven omstandigheden dat in de discussie door Renckens c.s. daarbij jegens

schuldigingen en verwijten aan H.'s adres nu sanctioneert, maar veel verwijtbaarder is natuurlijk het KWF-beleid dat Houtsmuller door zijn uitnodiging consacreerde en dat in het proces geheel buiten schot bleef. De columnisten corrigeerden die fout gelukkig wel, want dezelfde Abrahams nam KWF-directeur voorlichting Monda Heshusius, die de samenwerking met de niet-toxische artsen in *De Telegraaf* als een doorbraak had toegejuicht, scherp onder vuur. Datzelfde geschiedde eveneens in bijv. Propria Cures, dat zich onder de kop 'De tering' vrolijk maakte over het KWF en door de Berichtenrubriek in het *NTvG* van 5 juni, die begon met de geestige opmerking dat 'als het KWF veel aandacht voor zijn congres had willen generen, dat men daarin met de uitnodiging aan Houtsmuller uitstekend was geslaagd!'.

Wordt vervolgd, want Houtsmuller heeft hoger beroep aangekondigd. De datum is bij het ter perse gaan van dit nummer nog niet bekend. Intussen is ook nog gebleken, dat Houtsmuller de juridische terminologie toch minder slecht beheerst dan wij in de openingszinnen van dit verhaal meenden, want Renckens werd eind mei verhoord door de Hoornse recherche in opdracht van de Alkmaarse officier van justitie, waar Houtsmullers dochter (advocaat in het Gooi) medio maart wel degelijk een klacht wegens smaad had ingediend. De officier onderzoekt thans met het vonnis van de Amsterdamse rechter in de hand of hij vervolging tegen Renckens zal instellen. ●

Houtsmuller ook de kwalificatie leugenaar wordt verbonden.

■ **4.3.** Hetgeen hiervoor is overwogen leidt tot de conclusie dat het gebruik van de term 'kwakzalver' en 'leugenaar' door Renckens c.s. voorshands niet als onrechtmatig jegens Houtsmuller kan worden aangemerkt.

■ **4.4.** Houtsmuller heeft eveneens gesteld dat Renckens hem een oplichter heeft genoemd, hetgeen door Renckens c.s. gemotiveerd is betwist. Gelet op hetgeen partijen hiertoe hebben aangevoerd en de door hen overgelegde producties, is in het bestek van deze kortgedingprocedure niet vast te stellen of Renckens in het interview met de *Telegraaf* de term 'oplichter' daadwerkelijk heeft gebezigd. Derhalve behoeft de president aan een beoordeling van de onrechtmatigheid van het gebruik van deze term, die een meer strafrechtelijke lading heeft, in voornoemd artikel niet toe te komen.

■ **5.** Nu, gelet op het vorenstaande, het gebruik van de termen 'kwakzalver' en 'leugenaar' voorshands niet onrechtmatig worden geacht en aan de beoordeling van de term 'oplichter niet wordt toegekomen, zullen de door Houtsmuller gevorderde voorzieningen worden afgewezen.

Bijvangst

Zoals er ook in vissersnetten soms behalve de beoogde vangst nog bruikbare en interessante bijvangst wordt aangetroffen, zo lijkt ook de Houtsmuller-affaire nog wat nevenopbrengsten te hebben, die de moeite van nadere beschouwing zeker waard zijn.

Vooruitgang in de rechtspraak?

In een interview met *Het Binnenhof* op 4 januari 1975 liet de toenmalige VtdK-voorzitter A.P.N. de Groot zich zeer negatief uit over de kankertherapie van de Vlaardingse arts C. Moerman. Moerman spande naar aanleiding van dit interview een kort geding aan tegen De Groot. Dit geding diende voor het Amsterdamse arrondissementsrechtbank. Moerman liet zich o.a. bijstaan door dr.mr.dr. W. Schuurmans Stekhoven, die in zijn pleidooi De Groot een paladijn van de orthodoxe schoolse geneeskunst noemde, die onorthodoxe therapieën als die van Moerman, de acupunctuur en de celtherapie van Merckelbach allemaal tot de categorie "bedrog" rekent. Moermans therapie zou volgens Schuurmans Stekhoven redelijk succesvol zijn. De pleiter van de VtdK-voorzitter stelde dat de uitlatingen van De Groot volstrekt niet ten doel hadden om de persoonlijke integriteit van Moerman in twijfel te trekken. De genezende werking van het dieet werd wel in twijfel getrokken en De Groot had willen wijzen op de bedenkelijke kanten van Moermans therapie. Getuige-deskundige prof. F.J. Cleton van het Antonie van Leeuwenhoekhuis kritiseerde Moerman streng en wees op het gebrek aan begeleiding en nazorg die deze aan kankerpatiënten bood. Hij had goed behandelbare patiënten na een tijdelijk avontuur bij Moerman in veel slechtere toestand zien terugkeren. De gecompliceerde ziekte kanker kon nooit op adequate wijze door 'het eenmansbedrijf van Moerman' worden behandeld. En: 'Door in krachtige bewoordingen te wijzen op dit soort kwakzalverspraktijken heeft dokter de Groot de grenzen van het toelaatbare niet overschreden', aldus Cleton.

Op 21 februari deed de president mevrouw Lom- van Marle een curieuze uitspraak. Zij oordeelde dat de methode-Moerman, in de door gedaagde bedoelde betekenis van "wetenschappelijk niet-verantwoord", terecht als "kwakzalverij' werd bestreden, maar zij vond tevens dat de VtdK-voorzitter bij zijn woordkeus wat zorgvuldiger te werk had moeten gaan. De Groot moest op de voorpagina van *Het Binnenhof* een rectificatie plaatsen. Aldus geschiedde, maar in dezelfde krant plaatste ons toenmalig bestuurslid mr. J.E. Goudsmit een deskundig commentaar op het vonnis, dat zeker ook voor Moerman negatieve passages bevatte.

In een recenter verleden werd de VtdK gedaagd door de fabrikant van homeopathische middelen VSM. In het kader van een kritisch commentaar op de dreigende erkenning en registratie van homeopathica noemden Renckens en De Vries SRL gelei een dubieus en onwerkzaam product, dat een dergelijke registratie wellicht toch zou kunnen verkrijgen. Hierop werden zij door VSM gedaagd om hun in het *Pharmaceutisch Weekblad* gedane uitspraken over dit goedlopende VSM-product, terwijl VSM wegens gederfde inkomsten een groot bedrag als schadevergoeding eiste. Door de Amsterdamse arrondissementsrechtbank werden in eerste aanleg alle eisen van VSM afgewezen. De VtdK had er met recht op gewezen, dat SRL gelei een in dierproeven carcinogeen gebleken stof bevatte, het Symphytum officinale (smeerwortel), terwijl het middel onwerkzaam zou zijn tegen de spier- en gewrichtsklachten waarvoor het door VSM werd aanbevolen. Het kapitaalkrachtige VSM ging in hoger beroep en het Gerechtshof gaf ons nu voor slechts 95% gelijk, maar stelde dat waar VSM weliswaar niet kon aantonen dat haar middel werkzaam was, de VtdK op haar beurt ook het tegendeel niet had aangetoond en zich van dergelijke uitlatingen zou moeten onthouden. Een curieus vonnis, dat zeer veel stof opwierp en ook krachtig werd gekritiseerd in o.a. het *Filosofie Magazine*, *Het Parool* (door de vooraanstaande juristen Akveld en Dokter) en *Intermediair* (waar de jonge columnist Plasterk concludeerde dat wij van deze rechters dus ook de uitspraak dat Uranus van Goudse kaas gemaakt is niet zouden mogen bestrijden).

Het is dit soort omgekeerde bewijslast, waarvoor de nieuwbenoemde *VU*-hoogleraar brandwondgeneeskunde dr. R.W. Kreis tijdens zijn oratie op 19 mei 1999 aandacht vroeg.

vervolg op pagina 4

Hij had zich in 1991 zeer gestoord aan uitlatingen van Erica Terpstra (VVD), die toen het alternatieve brandwondencentrum van Boegem opende en zich zeer welwillend over die kwakzalverij uitliet. Volgens Kreis zette zij in haar rede de toon voor een nieuwe trend in de bewijsvoering, die ook in de rechtspraak opgeld doet: de omkering van de bewijslast. 'Nadat een product of behandelmethode luidkeels is aanbevolen op basis van individuele waarnemingen, is het aan de niet-gebruiker om aan te tonen waarom hij het product of de behandelmethode niet wil gebruiken.' Hij verwees voorts naar de Houtsmuller-affaire en naar eigen ervaringen met MEBO, een brandwondenzalf van Chinese oorsprong. Eerst na complex en tijdrovend onderzoek werd aangetoond dat het middel waardeloos was. Hij had ook de uitspraak van het hoger beroep in de VSM-zaak kunnen citeren.

"Iemand die middelen aanprijst waarvan niet met wetenschappelijke methoden is vastgesteld dat ze werken, mag je een kwakzalver noemen"

In het licht van de twee bovengenoemde ervaringen met de rechter kan geconcludeerd worden dat er ook in het recht wel degelijk vooruitgang wordt geboekt, hoewel afgewacht zal moeten worden of deze vooruitgang tegen het hoger beroep bestand zal blijken. Mocht dat het geval zijn, dan zal de burger, die tijdens het huidige BIG-regiem minder bescherming tegen ondeskundige hulp geniet dan vroeger, daarvan de vruchten plukken. Kwakzalvers kunnen dan voortaan met een gerust als zodanig betiteld worden, een groot goed!

Haaienkraakbeen

Houtsmuller komt de eer toe om het haaienkraakbeen als kankerremmende stof in ons land te hebben gepopulariseerd. Na de publikatie van Lane's Sharks don't get cancer in 1991 is er een enorm aantal haaienkraakbeenpreparaten op de markt gekomen. In het in maart 1999 nog bijgedrukte Het Dr. Houtsmullerdieet stelt hij dat er eigenlijk maar één preparaat is waarvoor hij volledig in kan staan: Cartil. Men neme daarvan twee porties per dag, in totaal 1 gram per kilogram lichaamsgewicht. Als de vieze geur en de vieze smaak voor onoverkomelijke problemen zorgen, dan is toediening per clysma de beste oplossing. Ook hier in twee porties: de Intercare cleansing enema bag is te bestellen in Uden (pag. 186). Houtsmuller wil tegenwoordig niet graag meer worden herinnerd aan deze bijzondere medicatie, waarin hij thans minder vertrouwen schijnt te hebben. Jammer, dat hij zijn boek wel steeds laat herdrukken en ook jammer dat het spul zo duur is: 800 gulden per maand. In een interview met het altijd degelijke *Reformatorisch Dagblad* van 3 mei geven twee voedingsdeskundigen van de Landbouwuniversiteit Wageningen commentaar op Houtsmullers aanpak. Een van hen, dr.ir. P. van 't Veer, was ook betrokken bij de samenstelling van het misleidende KWF-ANTTT boekje '*Wegen en afwegen*'. Neen, hij vindt Houtsmuller geen kwakzalver, maar deze 'loopt wel te veel voor de muziek uit'. Hij extrapoleert te gemakkelijk van laboratorium-onderzoek en dierproeven naar de mens. 'Dan blijken namelijk veel van die zogenaamd kankerremmende stoffen niet effectief te zijn. (...) Uit onderzoek naar de lotgevallen van haaienkraakbeen is gebleken dat de actieve stof na inname niet of nauwelijks in het bloed terecht komt. Gevolg is dat Houtsmuller heeft moeten erkennen dat hij ernaast zit.' Landbouwcollega dr. P. Zock komt met soortgelijke bezwaren tegen Houtsmullers afkeer van vlees (H.: 'bevat veel arachidonzuur, zeer kankerverwekkend'). 'De aanwijzingen hiervoor zijn uiterst zwak, de dierexperimenten leveren geen gegevens voor de situatie bij de mens op', aldus Zock.

Overigens was insiders allang bekend dat het anti-kanker effect van haaienkraakbeen beperkt moest zijn: haaien blijken, anders dan Lane beweerde, wel degelijk kanker te kunnen krijgen en dat zelfs ook in hun kraakbeen!

Piet Borst: een schitterend vonnis!

Een zeer scherpzinnige analyse van het vonnis in kort geding verscheen op 22 mei in de wetenschapsbijlage van het *NRC Handelsblad* van de hand van Piet Borst, in het dagelijks leven wetenschapsdirecteur van het AVL/NKI te Amsterdam en hoogleraar biochemie aan de UVA. Diezelfde dag gaf Borst ook een interview aan *De Volkskrant* ter gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar en het verschijnen van zijn bundel 'De vioolspelende koe en andere muizenissen'. De eerste zinnen van dat interview zullen wij hier woordelijk laten volgen: 'Een schitterend vonnis van de president van de rechtbank in Amsterdam, dat over Houtsmuller: iemand die middelen aanprijst waarvan niet met wetenschappelijke methoden is vastgesteld dat ze werken, mag je een kwakzalver noemen. (...) Ik vind het opmerkelijk dat magistraten kennelijk doorzien dat een charismatische dokter die maar iets verzint, geen serieuze geneeskunde bedrijft. En dat ze beseffen dat we tegenwoordig over heel goede methoden beschikken om erachter te komen of iets werkt of niet. Dat is een van de grootste verworvenheden van de laatste vijftig jaar. Artsen proberen niet meer zo maar wat, we hebben consensus-geneeskunde, gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek. Wie zich daaraan onttrekt, is een kwakzalver.' In zijn *NRC*-column Kwakzalver (wie hem niet las, moet hem beslist te pakken zien te krijgen!) geeft Borst een haarscherpe analyse van het vonnis en prijst president Orobio de Castro en onze Vereniging om het hardst. Volkomen juist ziet Borst dat de toelaatbaarheid van de betiteling 'kwakzalver' niet gebaseerd werd op het (incidentele) liegen van Houtsmuller, maar op het ontbreken van wetenschappelijke bewijsvoering. Een gebrek, dat H. juist als arts door de president zwaar wordt aangerekend. Na een uitval jegens de slappe houding van KNMG-bonzen ten opzichte van alternatieve artsen, concludeert Borst dat geneeskunde nu een echt vak is geworden, waarin het vertrouwen van de patiënt nog altijd noodzakelijk is, maar dit vertrouwen moet nu verdiend worden door wetenschappelijke onderbouwing van de aangeboden behandeling. Niet meer het ambtsbroederlijke respect, ook voor de alternatieve c.q disfunctionerende collega, maar respect voor de patiënt. Deze moet beschermd worden tegen artsen, die negentiende eeuwse geneeskunde aanbieden. Tenslotte stelt Borst dat Orobio de Castro zeer gunstig afsteekt bij zijn Italiaanse collega, die oordeelde dat de verzekeraars de therapie van wonderdokter Di Bella moesten vergoeden, zonder dat er een spoor van bewijs van werkzaamheid was geleverd.

Nationaal Fonds Kankerbestrijding

Een zorgelijke en tevens curieuze ontwikkeling wordt gevormd door de oprichting (door twee onbekenden in oncologisch Nederland, de kapper Jimmy Pawirosoerono en meubelmaker M. Drenth) van het Nationaal Fonds Kankerbestrijding (NFK), dat o.m. tot doel heeft geld in te zamelen voor onderzoek naar de effectiviteit van alternatieve behandelwijzen bij kanker. De adder, die het KWF zo liefdevol aan zijn borst koesterde, heeft de vrijheid verkozen! In het diepste geheim werd de Stichting NFK al op 8 maart 1999, drie weken voor de KWF-manifestatie in de RAI, ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam. Eerst op 10 mei kwam men naar buiten. In de 'wetenschappelijke raad' van dit NFK zitten o.a. ANTTT-arts E. Valstar

en dr. Houtsmuller, die gemeend zullen hebben hun dankzij het KWF behaalde PR-successen nu verder te kunnen exploiteren: de laatste was immers 'invited speaker' op het congres en Valstar was mede-auteur van de KWF-uitgave *Wegen en Afwegen* over voeding bij kanker! Houtsmuller trok zich reeds op 12 mei alweer terug als adviseur van het NFK, maar zijn naam staat nog altijd vermeld op de op grote schaal verspreide wervingsfolder. In die folder wordt o.a. gesteld dat alternatieve kankerbehandeling net zo effectief is als de reguliere en bovendien goedkoper en humaner.

Het KWF betaalt nu de tol voor zijn verregaande naïveteit en likt zijn wonden. De afdeling voorlichting van het KWF heeft door zich te encanailleren met Houtsmuller en consorten de kankerbestrijding in ons land werkelijk een slechte dienst bewezen. Hopelijk zal men voortaan gepaste afstand bewaren tot de alternatieve kankerbestrijders, maar het blijft te betreuren, dat dit dan eerst gebeurt na het demasqué van Houtsmuller en de nieuwste demarches van de ANTTT en niet op grond van het inzicht dat samenwerking met alternatieve genezers altijd tot mislukken is gedoemd. Wij hadden hen nog zo gewaarschuwd! Omdat het KWF rustig doorgaat met de verspreiding van het misleidende voorlichtingsboekje *Wegen en Afwegen* zijn wij er overigens niet gerust op, dat het KWF inmiddels tot dit verlossende inzicht is gekomen.

Overigens heeft de NFK haar naam onder dreiging met juridische stappen van de zijde van het KWF/NKB alweer gewijzigd. De naam 'kankerbestrijding' is juridisch eigendom van het KWF. Men noemt zich nu Nationaal Fonds tegen Kanker. Wij willen nog altijd geloven dat kwakzalvers in meerderheid bona fide warhoofden of lichtgestoorden zijn, maar na het gejok van Houtsmuller en de zeer achterbakse manoeuvres van het NFK onder leiding van Valstar, wordt de wil om ook in alternatieve medemens vooral het goede te veronderstellen wel zwaar op de proef gesteld. ●

C.R.

Valstar, Houtsmuller en Durlinger bezorgen kwakzalverij een slechte naam

Op pagina 187 van Het Dr. Houtsmullerdieet in het hoofdstukje "Speciale kankerremmende stoffen zonder bijwerkingen" staat onder 'Alstonine', dat deze stof afkomstig is uit een Zuid-Amerikaanse plant en dat het middel nuchter moet worden ingenomen. Voorts, voor de twijfelaars: 'De werking berust op een selectieve binding aan de beschadigde DNA-spiraal zodat na een celdeling de twee nieuw gevormde halve spiralen zich niet aan elkaar kunnen hechten. Apotheek Mierlo Hout, tel. 0492-548951.'

Even later lezen wij dat de talrijke 'magistraal te bereiden kankermedicijnen vaak moeilijk door de lokale apotheek kunnen worden geleverd'. Houtsmuller beveelt dan (pag. 188) de apotheek Mierlo Hout uit Helmond aan. Aan het hoofd van deze speerpunt van farmaco-oncologie staat drs. F.C.J. Durlinger, apotheker. Deze farmaceutische zorgverlener levert niet alleen voor Houtsmuller, maar ook patiënten van Valstar, Moerman-arts te Den Haag, worden naar Helmond verwezen om de tientallen pillen die ze per dag moeten innemen te verkrijgen. Op 17 mei zocht de secretaris daarom maar eens telefonisch contact met Durlinger. Deze hield zich erg van de domme: van een rechtszaak tussen de VtdK en Houtsmuller, daar wist hij niets van en dat hij in het Het Dr. Houtsmullerdieet voortdurend met adres en telefoonnummer staat vermeld, neen daar wist hij ook niets van en hij had daar nooit toestemming voor verleend.

Die gespeelde onschuld van Durlinger komt in een curieus daglicht te staan, als men weet dat hij nog in maart 1999 betrokken was in een kort geding, aangespannen door Gernot Treusch, een Duitser die een patent heeft op het voedingssupplement 'Recancostat'. Dit middel bevat een 'Therapeutisch wirksames Stoffgemisch aus Glutathion- und Anthocyan-verbindungen'. De Mierlo Hout apotheek heeft op 13 maart 1998 een brief doen uitgaan aan artsen en therapeuten met de volgende passages:

'Betreft: Nieuwe preparaten Niet-toxische Tumor Therapie.

Geachte collega,
Gaarne wil ik U via deze weg attent maken op een drietal nieuwe preparaten die wij magistraal kunnen bereijden ten behoeve van de Niet-Toxische Tumor Therapie. (...) Cancestat capsules. Dit zijn magistraal nagemaakte capsules van het Duitse geregistreerde geneesmiddel Recancostat. Het bevat Glutathion 200 mg, L-Cysteïne 40 mg, gebruikelijk met zetmeel maar met ... (onleesbaar deel) extract 25 mg. De prijs is aanmerkelijk lager dan in Duitsland, namelijk f 891,10 voor 200 capsules (Recancostat kost per 200 f 1.113,00).'

De Nederlandse importeur van het gepatenteerde Duitse product is Bouke Nagel, Amsterdam, en deze attendeerde Treusch op de ongebruikelijke reclamebrief van Durlinger. Op 2 en 20 april liet Treusch via zijn raadsman aan Durlinger weten, dat hij inbreuk maakte op diens octrooi en dat hij door zijn spul Cancestat te noemen eveneens inbreuk maakte op de merknaam Recancostat. Op 23 april 1998 liet Durlinger aan de raadsman van Treusch weten, dat hij slechts op verzoek van een arts het middel had afgeleverd in de hoop, dat de verzekeraar dit middel dan zou vergoeden. Maar hij bood zijn welgemeende excuses aan en het zou niet meer voorkomen. De naam Cancestat zou hij ook niet meer gebruiken. Zijn brief d.d. 13 maart 1998 had overigens geen nieuwe recepten opgeleverd en hij zou het middel slechts drie maal hebben afgeleverd: winst driemaal *f* 10,80 exl. BTW. De raadsman van Treusch vertrouwde de opgave van de gedane verstrekkingen echter niet en eiste een schadevergoeding van *f* 6.000,-. Durlinger betaalde dit bedrag grif en verkreeg daarmee finale kwijting van de inbreuken op het merk- en octrooirecht van Treusch.

De Mierlo Hout apotheek bleek echter vindingrijk en leverde voortaan 'Glutathion Complex' capsules af, bevattend Glutathion 200 mg, (.) Anthocyanidinen 25 mg (..). Toen dit bekend werd bij Nagel alarmeerde hij opnieuw zijn leverancier en had telefonisch contact met Durlinger. Niet veel later werd hij gebeld door zowel Houtsmuller als Valstar, die hem bedreigden met het kapot

vervolg op pagina 6

maken van zijn bedrijf! Niet zo netjes en toch opmerkelijk voor mensen met wie Durlinger geen zakelijke banden zegt te hebben.

Op 19 januari 1999 eiste Treusch in kort geding te 's Gravenhage o.m. dat Durlinger de gewraakte capsules met glutathion en anthocyaanverbindingen niet meer in de handel zou brengen. Ook wenste hij een accountantsonderzoek om de hoogte van de geleden omzetderving en schadevergoeding te kunnen vaststellen. Treusch werd in het ongelijk gesteld omdat Durlinger beweerde dat hij geen 'anthocyanidinen', zoals abusievelijk op de etiketten stond vermeld, maar uitsluitend 'oligomere pro-anthocyanidinen' gebruikte. De resultaten van een ter zitting geproduceerd Duits analyserapport waarin werd gesteld dat de Mierlo Hout Glutathion-Complex capsules 'Antocyane' bevatten, kwamen voor de rechter te laat om in de overwegingen nog mee te laten wegen. Bovendien had Durlinger zich daartegen op zo korte termijn niet meer kunnen verweren. De vorderingen van Treusch zijn bij vonnis op 2 april 1999 afgewezen.

Natuurlijk past het ons niet om te sympathiseren met een importeur van alternatieve 'anti-kanker' voedingssupplementen. Maar hoeveel serieuze bedrijven hebben zich inmiddels al niet gericht op de groeimarkt van de zgn. nutriceuticals? Zelfs *Nutricia* maakt zich belachelijk door speciaal krachtvoer ('Respifor geeft COPD-patiënten kracht. Food en Pharma: grenzen vervagen', aldus *Nutricia Life nr. 1, 1999*) voor astma-patiënten te produceren! En dat ANTTT-artsen onzinnige middelen voorschrijven aan kankerpatiënten, dat is al helemaal geen nieuws, maar dat zij kennelijk een deal hebben gesloten met een Helmondse contemporaine Dreck-apotheker en de concurrentie op maffieuze wijze trachten te elimineren, dat is toch wel opmerkelijk en het bezorgt de kwakzalverij - wij stellen het zonder enige vreugde vast - toch weer een slechtere naam dan strikt noodzakelijk. ●

Kanker niet te genezen door speciale voeding

Begin jaren '80 werd door de onderzoekers Doll en Peto een grootschalige studie verricht in de Verenigde Staten naar de mate waarin verschillende milieufactoren bijdragen tot het ontstaan van kanker. In hun rapport[1] concludeerden ze dat naar ruwe schatting 30 procent van alle kankers in de Verenigde Staten te wijten is aan tabak en nog eens 35 aan voeding. Hoewel dit onderzoek, zoals gezegd, werd uitgevoerd in de V.S. wordt algemeen aangenomen dat de conclusies ervan ook gelden voor ons land omdat Nederlanders ongeveer hetzelfde leefpatroon volgen als Amerikanen. Dat in Westerse landen relatief vaker borst- en darmkanker voorkomen dan bijvoorbeeld in landen als India en Japan heeft waarschijnlijk mede te maken met het feit dat wij zoveel vet eten. Veertig procent van ons calorieverbruik is afkomstig van vetten. In Japan – waar men gemiddeld 40 gram vet per dag eet – komt veel minder borst- en darmkanker voor dan in Nederland waar waar men per dag belangrijk meer vet consumeert. Als Japanse vrouwen naar Amerika emigreren blijken ze een verhoogd risico te lopen voor borstkanker – hun dochters hebben hierop dan net zoveel kans als Amerikaanse meisjes.

Terwijl er dus een verband lijkt te bestaan tussen voeding en het ontstaan van kanker, is er geen enkele reden te veronderstellen dat wanneer men eenmaal kanker heeft deze te genezen is door een bepaald dieet te volgen. Ten eerste zijn hiervoor geen aanwijzingen uit de dagelijkse praktijk en ten tweede is dat niet aannemelijk op grond van wat wij van kanker weten.

Wat in de debatten in de krant en op de TV over deze kwestie nauwelijks aan de orde komt is waarom wetenschappers denken dat voeding niet wezenlijk kan bijdragen aan de genezing. Dit argument is gebaseerd op de kennis die de laatste decennia omtrent de oorzaak en het wezen van kanker is vergaard.

Kanker is helemaal niet zo'n mysterieuze ziekte als sommige kwakzalvers ons willen doen geloven. De ziekte is te wijten aan beschadiging van het DNA van een enkele cel in het lichaam. Wanneer deze schade plaatsvindt op een bepaalde gevoelige plek in het DNA wordt die plek abnormaal actief. Dit heeft tot gevolg dat de cel zich gaat vermenigvuldigen. Er ontstaat een gezwel dat eerst misschien nog betrekkelijk goedaardig kan zijn en zich beperkt tot de omgeving waar het is ontstaan. Binnen het gezwel ontstaan dan echter ook weer cellen waarvan het DNA tijdens de ongeregelde groei nog meer defect zijn geraakt. De cellen zijn dan nog kwaadaardiger en gaan zich door het lichaam uitzaaien.

Het lichaam tracht deze wildgroei van cellen uiteraard te voorkomen en beschikt hiertoe hoofdzakelijk over twee mogelijkheden. Binnen elke cel bevinden zich zogenaamde "herstel-enzymen", dit zijn enzymen die defecten in het DNA repareren. Dat gaat in de meeste gevallen goed – defecte stukken worden weggesneden en het DNA is weer gezond als een vis. Maar het kan ook gebeuren dat deze reparateurs niet efficiënt genoeg te werk gaan. In dat geval blijft de dreiging dat uit de defecte cel er ook weer nieuwe defecte cellen zullen ontstaan, en dus een kankergezwel. Om dit te voorkomen treedt dan een tweede reddingslijn in werking: de "caspasen". De caspasen zijn enzymen die, als ze merken dat het DNA niet goed wordt gerepareerd, de cel van binnenuit gaan slopen. De cel verschrompeld, wordt opgeruimd en vormt dan geen gevaar meer voor het lichaam. Deze gedwongen zelfmoord van cellen om erger onheil te voorkomen wordt door medische biologen "apoptosis" genoemd, een Grieks woord dat eigenlijk het vallen van bladeren van een boom betekent.

Maar hoe zit het dan met de immuunafweer, werkt die dan niet?

Nee, in 't algemeen is het effect

Als het DNA is beschadigd en eenmaal de twee verdedigingslinies – herstel-enzymen en caspasen – zijn doorbroken, heeft het lichaam eigenlijk geen goede afweer meer.

daarvan zeer beperkt, men kan wel zeggen: praktisch nihil. Dat komt doordat de immuunafweer wel geschikt is om vreemde indringers zoals ziektekiemen (bacteriën en dergelijke) op te ruimen maar niet de kwaadaardige cellen van het lichaam zelf. Kankercellen verschillen zo weinig van normale cellen dat ze niet door de immuunafweer als bedreiging worden herkend. Bacteriën verschillen wèl van onze cellen en daardoor worden die wel door onze immuunafweer afgestoten, kankercellen dus niet.

Voedsel bevat chemicaliën die het DNA in onze weefsels kunnen beschadigen en de effecten kunnen veroorzaken die hierboven zijn beschreven. Dit zijn dus "carcinogenen", kankerverwekkende stoffen. Dergelijke stoffen zitten ook in sigarettenrook. Andere bestanddelen van het voedsel, zoals de hier eerder genoemde vetten, kunnen dit effect versterken, zij werken vooral als "promotoren". Zij werken op zichzelf niet als carcinogeen maar versterken het effect van carcinogenen.

Als het DNA is beschadigd en eenmaal de twee verdedigingslinies – herstel-enzymen en caspasen – zijn doorbroken, heeft het lichaam eigenlijk geen goede afweer meer. De patiënt kan dan alleen nog baat hebben bij een behandeling in het ziekenhuis waarbij door chirurgie, radiotherapie of chemotherapie, of combinaties van deze behandelingen de tumor uit zijn lichaam wordt verwijderd of de tumorcellen worden gedood. Een speciaal dieet helpt dan niet meer, want kankercellen gebruiken dezelfde voedingsstoffen als normale cellen. Versterking van de immuunafweer heeft geen zin om reeds genoemde redenen. Vitaminen, sporenelementen en dergelijke hebben ook geen effect want het kwaad is al geschied. Je zou dit het beste kunnen vergelijken met een auto waarvan de motor is defect geraakt. Die kan je toch ook niet repareren door "gezonde" benzine in de benzinetank te gieten?

Het wordt tijd dat het publiek zich dit verschil tussen voorkómen en genezen met betrekking tot voeding gaat realiseren. Hopelijk zullen patiënten zich dan minder gauw verlaten op kwakzalvers die verkondigen de waarheid in pacht te hebben en valse hoop wekken, waardoor ze de verwarring en ellende voor patiënten alleen nog maar groter maken dan ze al zijn. ●

M.Sluyser

Mels Sluyser is biochemicus en hoofdredacteur van de internationale vakbladen "Anti-Cancer Drugs" en "Apoptosis".

1. Doll R, Peto R. The causes of cancer: quantitative estimates of avoidable risks of cancer in the United States today. Journal of the National Cancer Institute 1981; 66: 1191.

Alternatieve behandelingen en de samenhang met psychische problemen

Uit onderzoeken in Amerika is gebleken dat 30 tot 40% van de bevolking gebruik maakt van alternatieve geneeswijzen. Hoewel er een duidelijke samenhang is tussen het inkomensniveau, het opleidingsniveau en de mate waarin gebruik wordt gemaakt van de niet-reguliere geneeskunde, is er nauwelijks iets bekend over de motieven om steun of genezing te zoeken bij één van de vele aspecifieke behandelingsmethoden die niet-medische hulpverleners in de aanbieding hebben. In dit verband is het van belang om de resultaten te vermelden van een onderzoek dat recent werd gepubliceerd in de *New England Journal of Medicine* door Burnstein en medewerkers[1]. Zij stelden een prospectief onderzoek in naar het gebruik van alternatieve geneeswijzen en de samenhang met psychologische en fysieke factoren en parameters voor de "kwaliteit van leven" bij 480 patiënten bij wie recent de diagnose borstkanker, stadium 1 of 2 (met een goede prognose) was gesteld. Naast de conventionele behandeling (bestraling en chemotherapie) begon 28% van deze vrouwen aan een alternatieve behandeling. Zij maakten gebruik van diverse alternatieve methoden (per patiënt gemiddeld 2.5 verschillende), die grofweg zijn te onderscheiden in psychologische (hypnose, ontspanning, etc) en fysieke (massage, acupunctuur, kruiden, dieet etc) methoden.

Bij het stellen van de diagnose was er geen verschil wat betreft de score van "kwaliteit van leven" tussen de patiënten die uitsluitend conventioneel werden behandeld en zij die tevens gebruik zouden gaan maken van een niet-medische behandelingsvorm. Gelet op de diagnose en de prognose ligt het in de lijn van de verwachting dat alle vrouwen dezelfde fysieke en psychologische problemen zouden ondervinden.

De verrassende uitkomst van dit onderzoek is dan ook dat drie maanden na het stellen van de diagnose een belangrijk verschil optrad tussen de vrouwen die tevens voor een alternatieve behandeling hadden gekozen en de overigen, waaronder een aantal die tevoren reeds met een alternatieve hulpverlener in zee waren gegaan. Zij die naast de conventionele behandeling tevens

vervolg op pagina 8

COLOFON

Vereniging tegen de Kwakzalverij

Opgericht 1 januari 1881
Correspondentie-adres Jister 17-19, 8446 CD Heerenveen, Tel: 0513-625956

Bestuur
Voorzitter C.N.M. Renckens, vrouwenarts, Hoorn
Secretaris H. de Vries apotheker, Heerenveen, e-mail: antikwak@dds.nl, internet:http: //www.dds.nl/~antikwak.
Penningmeester I.H. Harms, dierenarts, Hardenberg
Leden P.M. Siegel, psychiater, Amsterdam
dr. A.P.M. van Dam, medisch adviseur Den Haag
mr. Th. Douma, advocaat, Haarlem
C.P. van der Smagt, huisarts, de Bilt
dr. H. Timmerman, hoogleraar farmacochemie, Voorschoten
W.M. Veenema, huisarts, Joure
W. Zijp, tandarts, Enkhuizen
Adviserende leden S. Lelie, inspecteur (i.r.) Middelburg
drs. P.C. Bügel, psycholoog, Groningen
Redactie J. Geerling, internist, Keverdijk 69 1411 SK Naarden.
Aanleveren van kopij op Wordperfect 5.1 of Word.

Postgiro van de vereniging: 32237 ten name van de penningmeester van de vereniging *tegen de kwakzalverij, Hardenberg.*
De contributie bedraagt thans minimaal f 50,- zulks met inbegrip van een abonnement op het Actieblad tegen de Kwakzalverij; voor studenten en leerlingverpleegskundigen f 10,-; begunstiger wordt men door schenking aan de vereniging van minimaal f 500,-.

kozen voor een alternatieve vorm, waren depressiever en hadden meer angst voor een recidief van de tumor, meer seksuele problemen en meer lichamelijke klachten. Twaalf maanden na het stellen van de diagnose waren de angst en zorgen bij alle patiënten minder geworden, de seksuele problemen en de angst voor een recidief bleven onverminderd aanwezig bij de vrouwen die tevens voor een alternatieve behandeling hadden gekozen. De onderzoekers komen tot de conclusie dat de keuze van deze vrouwen voor een aanvullende behandeling waarschijnlijk wordt bepaald door de psychische problemen die zij na het aanhoren van de diagnose ondervinden. Omdat vrij veel oncologische patiënten, ongeveer 30%, met psychische problemen kampen, die bij voorkeur door een terzake deskundige in plaats van een ondeskundige hulpverlener dienen te worden behandeld, is het van belang dat de behandelende arts informeert naar het gebruik van alternatieve therapieën.

In een commentaar van de redactie van de *New England Journal of Medicine*[2] wordt nog eens gewezen op het belang van een integrale benadering van de kankerpatiënt. Helaas komt het nog te vaak voor dat de aandacht van de behandelaar te veel gericht is op de ziekte en te weinig op de psychische en lichamelijke problemen van de patiënt. Het tijdig signaleren van de psychische onzekerheden en het bieden van deskundige hulp, kan een risicovolle gang naar een ondeskundige niet medische 'therapeut" voorkomen. ●

E.Bosch

1. Burnstein HJ, et all. Use of alternative medicine by women with early-stage breast cancer. N Engl J Med 1999;340:1733-9
2. Holland JC, Use of alternative medicine-A marker for distress? N Engl J Med 1999;340:1758-9

Knipselkrant

Ons lid Gerard Innemée, die tevens actief is in de medische werkgroep van Skepsis, geeft een knipselkrant uit over alternatieve geneeswijzen. Men kan zich tegen kostprijs bij hem opgeven als abonnee: G. Innemée, Mijzijde 93A, 3471 GR Kamerik. ●

Noteren!

De jaarvergadering van de Vereniging zal dit jaar plaatsvinden **op zaterdagmiddag 9 oktober te Utrecht.** Naast het huishoudelijk gedeelte zal er wederom een gerenommeerde spreker het woord voeren. ●

Waarom maken mensen gebruik van alternatieve geneeswijzen?

Ruwweg een derde van de Amerikaanse volwassenen maakt gebruik van alternatieve geneeswijzen. Wie dit zijn en waarom zij dat doen is vooralsnog niet volledig opgehelderd. Astin heeft hiernaar een onderzoek ingesteld. Hiertoe werden 1500 volwassenen, een (gerekend naar leeftijd, afkomst, geslacht, opleidingsniveau en inkomen) goede afspiegeling van de Amerikaanse bevolking, schriftelijk ondervraagd. Er werden ruim 1000 antwoorden ontvangen. Degenen die gebruik maakten van alternatieve geneeswijzen waren ten opzichte van de overigen beter opgeleid, hadden een slechtere gezondheid, meer rugklachten, chronische pijn of problemen met de urinewegen en waren vaker dusdanig "bekeerd" dat hun levensbeschouwing was veranderd. Ook waren zij vaker geïnteresseerd in of betrokken bij ecologische aangelegenheden, feminisme en spiritualiteit. De 'geneeswijzen' waarvan gebruik gemaakt werd waren kraken, gymnastiek, massage, relaxatie, kruiden, muziek, diëten en homeopathie. Ontevredenheid met de reguliere geneeskunde had geen voorspellende waarde met betrekking tot het gebruik van alternatieve geneeswijzen. Slechts 4,4% maakte uitsluitend gebruik van alternatieve therapieën. De schrijver besluit dat, daar politici en gezondheidsmanagers bij voortduring in discussie zijn over hervormingen in de huidige gezondheidszorg, het van belang is te begrijpen waarom een niet onaanzienlijk deel van de bevolking hulp zoekt buiten de 'mainstream biomedicine' om uiteenlopende ziekten te behandelen en hun al gemene gezondbeidstoestand en welzijn te handhaven. ●

J. Geerling

Astin JA. Why patients use alternative medicine. JAMA 1998;279: 1548-53.

Poster

Nevenstaande poster is onlangs meegezonden met het Nederlands Tijdschrift voor Tandheelkunde. Dit heeft tientallen nieuwe leden opgeleverd!